

Cvetko Malušev

HARMINCÖT ÉV UTÁN...

RÖVID VISSZAPILLANTÁS A ZÁGRÁBI MAGYAR KÉPES ÚJSÁG INDULÁSÁRA

A Magyar Képes Újság 1952. március tizenötödikén megjelent első számának megsárgult címlapján Petőfi Sándor romantikus stílusban készült rézkarcát látjuk és a költő szülőházának rajzát. A lap alapítói ezzel akarták hangsúlyozni, hogy az induló lap nem afféle alkalmi röpirat, amilyen akkortájt az országépítés feladatait népszerűsítendő, mindenfelé és minden nyelven megjelent, hanem igazi magyar képes újság lesz. A nagy költő és Kossuth Lajos százéves, megvalósulatlan eszméi íme az új Jugoszláviában a megvalósulás stádiumában vannak. A lap beindításának napja – március tizenötödike is erre a gondolatra utalt.

A lapalapítók kis csoportja – Österreicher Sándor, Sinkó Ervin, Mika Špiljak, Malušev Cvetko és Debreczeni József – az új lap célját abban jelölte meg, hogy emelnie kell a horvátországi magyaroknak, az idetelepülésük óta eltelt száz éve alatt elsorvadt magyar nemzeti öntudatát, mert elgondolásuk szerint a nemzeti érzés tudatos kiélése nélkül nem válhatnak öntudatos munkásosztállyá. Nagy részük csak elbeszélésekből tudja, hogy a nagyszülei magyarok voltak, de ők már csak törve és nagyon hibásan beszélnek anyanyelvüket. A horvát társadalmi környezetben fokozatosan elmagyartalanodtak: magyar iskoláik nem voltak, anyanyelvükön írni-olvasni nem tudnak; magyar könyvet, újságot, folyóiratot nem is látnak soha. Az effélét a királyi Jugoszlávia betiltotta; magyar kultúregyesületek alapítását nem engedélyezte.

A Monarchia idején a Khuen–Hédervári kormányzat sem sokat törődött azazal, mi lesz a horvátországi magyarokkal. Az a valóság, hogy a horvátországi magyarok fiai szüleiknek igen hibás magyar nyelven cirill betűkkel írták leveleiket; tanítóik, papjaik, képzett írástudóik nincsenek; csoda-e hát, ha végképp elmagyartalanodnak, hogy anyanyelvükön alig érintkeznek egymás között, és vidám lakodalmaikon már csak horvát dalokat énekelnek.

Ezt a helyzetet akarta megváltoztatni a Jugoszláv Kommunista Párt, és a lap alapítóit is ennek megfelelően befolyásolta. Vessünk gátat ennek a vészes folyamatnak, és adjunk új irányt a horvátországi magyar életnek! „Visszamágyarítani őket!” – ez lett a jelszó és a lapalapító szerkesztő (Malušev Cvetko) is ezt tartotta helyesnek. Szabadkai születésű lévén már gyerekkorában meg-

tanulta, hogy a népek egymás mellett csak úgy tudnak élni, ha tiszteletben tartják és becsülik egymást.

*

Ezek a gondolatok befolyásolták minden tevékenységemet a lap körül, emiatt neveztem „Szabad emberek találkozájának” a Horvátországi Magyar Kultúrszövetség eszéki közgyűlését is, amelyen a lap megindítását elhatároztuk. Erre vonatkozó beszámolómban romantikus hangvétellel állapítottam meg, hogy „az eszéki Szabadság téren a Dráváról süvítő jeges szél egymásba fonja a piros-fehér-zöld magyar lobogót a kék-fehér-vörös jugoszláv zászlókkal”, hogy ez is jelképezi népeink összefogásának nagy jelentőségét. Azt is megírtam, amit a közgyűlésen felszólaló Sinkó Ervin mondott:

„Amikor itt a Szabadság térre értem és megláttam a magyar zászlót, eszembe jutott: mi történne azzal a jugoszlávval, aki Magyarországon kitenné ma a jugoszláv zászlót? Üzenem tehát Rákosi Mátyásnak: küldjön ide ezer vagy tízezer magyar embert, nézzenek körül, aztán menjenek haza és mondják el amit láttak. De ő is engedje meg, hogy mi is küldjünk oda nem is ezret, csak mondjuk ötszázat... Miért zárkóznak el ettől?... Fejemet teszem rá, hogy ők ebbe nem egyeznének bele. Miért?”

Tudnunk kell, hogy éppen a lapindítás heteiben tetőzött Sztálin és csatlósainak Jugoszlávia ellen folytatott kíméletlen agitációja, és hazánk minden igyekezete e propaganda visszaverésére irányult.

A közgyűlés legfőbb tartalmát Josip Šestan, a Horvát Szábor alelnöke, lelkes beszédében így foglalta össze:

„Az alkotmány nem holt betű! Éljetek magyarok az alkotmány adta jogaitokkal: beszéljétek szabadon magyarul! Ne szégyelljétek szép anyanyelveteket! Nincs kitől-mitől félnetek, ha magyarul zeng a dalotok! Jártam köztetek, láttam, hogy szabadoknak érzitek magatokat és tudom, hogy harcoltatok is fegyverrel a kézben a jugoszláv népek közösségének ügyéért.”

Ez biztatás volt a Horvátországban élő magyaroknak, akik talán ezen a közgyűlésen hallották először, hogy a szocialista Jugoszláviában nemzetiségi jogaik is vannak. Ugyanakkor bátorító jeladás is a Magyar Képes Újságnak, hogy összefogásra és önálló kulturális élet szervezésére serkentse a horvátországi magyarokat. Így fogalmazódott meg a horvátországi magyarok hivatalos politikája abban az időben, amikor róluk csak mint „szórvány-magyarokról” beszéltek mind Magyarországon, mind Vajdaságban, holott 52 000 magyarról volt szó... Addig senki sem gondolt arra, hogy ezzel a magyarsággal törődni kell, hogy bizonyos magyar kultúrpolitika itt is lehetséges.

Ezt a mulasztást kellett pótolnia a Horvátországi Magyarok Kultúrszövetségének és lapjának, a Magyar Képes Újságnak. Már az első számokban képes riportok jelentek meg arról, hogy Kórógyon – szintiszta Eszék környéki kis magyar falu – háztartási tanfolyamot szerveznek és műkedvelő csoportjukkal bemutatják a Betyár Bandi c. népszínművet; hogy országunkban három rádióállomás sugároz magyar nyelvű adást; hogy eredményes munka folyik a helyi szövetkezetben; hogy vége felé tart az eszéki tejporgyár építése; hogy

a magyarok lakta Kopácson minden ember halász; hogy Csakovec lakosságának kétharmada magyar, és kultúregyesületük szervezésén Dóri János szerénykedik legjobban; hogy Vladislavcin a Kiss Ernő néphős nevét viselő egyet már két magyar nyelvű előadást tartott az idén; hogy Dályhegyen a Petőfi Sándor Kultúregylet kilenc párral magyar népi táncegyüttest alapított stb.

A lap első számaiban megtaláljuk Hangya András festőművész grafikáit, Petőfi Sándor, Ady Endre, Debreczeni József, Laták István, Burány Béla, Jovan Jovanović Zmaj és mások verseit. Ismeretterjesztő cikkek szólnak a magyar nyelv szépségéről, a kórogyi magyar népviseletről, a Haraszi nevű falu történetéről, a tisztaság jelentőségéről, sportról. A széprózát Sinkó Ervin, Horvát József, Harmath László, Duzsárdi Anna és mások írásai képviselik. Van a lapban Asszonyok Oldala, Humor-rovat, Világesemények Képekben és Mezőgazdasági Tanácsadó is. A szerkesztő élénk és tarka tartalmat kívánt adni, olyat, amire az egyszerű, alig ovasni tudó embereknek szükségük van. Hogy a lap címének megfeleljen, bőven hozott eredeti és átvett képeket, fotókat, rajzokat. Az emberek unják a hosszú szövegeket, különösen ha nehezen is értik a mondanivalót, de ha képet látnak, majd csak elolvassák azt is, amiről a kép szól... Így is lehet olvasásra szoktatni őket...

*

Amikor az első szám megjelent, felmentem a zágrábi Magyar Kultúrkörbe és az üres előadóteremben minden székre letettem egy Képes Újságot. A tagok beszállingóztak, felemelték a székről a lapot, mindjárt bele is lapoztak. Meglepően csóválták a fejüket: hát ez meg mi? Haszontalan propaganda – vetette oda valaki –, gazdagabbak vagyunk megint egy újsággal, a boltok előtt meg sorban állnak az emberek kenyérért... Nézd csak! Nem találtak magyar embert főszerkesztőnek. Ki ez a Malušev Cvetko?

Ezt hallottam, a sarokban a széken ülve, mert érdekelt a visszhang. Gondoltam magamban: ha csak az a probléma, hogy szerb a főszerkesztő? Vagyok én is – ha kell –, olyan magyar, mint ti itt. A következő számot már Kiss Flórián szerkesztette. Ugyanis e név alatt írtam még a háború előtti Hídban.

*

Az Eszék környéki Szent László nevű faluban is hasonló ötlethez folyamodtam. A kocsmárossal összebeszélve minden asztalra letettem egy Magyar Képes Újságot, amikor még senki sem volt ott. Az érkezők első kézmozdulata a lap felé nyúlt. Felvették, lapozgatták, de csak a képek érdekelték őket. Egy javakorabeli férfi hangosan elemezte a tartalmat. Egy képet pl. így: „Szóval ez itt egy ház, nézd csak, itt egy tehén legel. Amaz ott valamilyen árokféle. Emitt meg egy autón borjúkat szállítanak...”

Meglepődtem. Ez az ember, úgy látszik, nem tud magyarul olvasni, viszont magyarul beszél. Így csak a képeket nézi, még hozzá „tőviről-hegyire”, alaposan. Tapasztaltam, mekkora hatása van a képnek az egyszerű emberekre.

*

A példányszám fokozatosan emelkedett. A kis műveltségű emberek elfogadták, előfizettek rá. Jöttek a dicsérő és bíráló levelek. Megannyi jó tanácsadó! Jelentkeztek a munkatársak is, főképpen a Zágrábban tanuló egyetemi hallgatók. Egész szerkesztőbizottság alakult belőlük: Schäffer György, Osztrigonác László, Burány Béla, Harmath László, Lengyel Károly, Piller István, Franciskovics László, Papp Elemér, Kiss Károly, Mamuzsics Imre, Varga József, Pappé János, Sirkó Ilona, Horváth Ida, Csajkás György, Mészáros Rózsa és sokan mások. Ma, harmincöt év után ki-ki a maga környezetében elismert és népszerű szakember, lassacskán már a nyugdíjra gondol. Akkoriban a lapba cikket írtak, riportokat készítettek, korrigáltak, tördeltek, utaztak, fényképeztek, néha azonban kifutóskodtak, a kályhában tettek a tűzre, postáztak, leveleztek... Otthonuk lett a szerkesztőség. Közben tüzes vitákat folytattak politikáról, világnézetekről, filozófiáról, irodalomról, vagy körülülték a fekete asztalt, és jóízűen uzsonnáztak. Tudtommal ma is szívesen emlegetik zágrábi diákoskodásukat és szerkesztőségi slapajkodásukat.

*

Magyar lapot indítani Zágrábban addig még senkinek sem sikerült. Egy-két szám után mindenki abbahagyta az erőlködést, hiszen ott nem volt magyarul tudó szedő, metőr, nyomdász, és még kevesebb volt az írástudó magyar, aki folytatná az efféle kalandot. Természetes, hogy kitartó harcot kellett vívni minden betűért a szedőkkel. Volt közöttük olyan is – szabadkai bunyevác –, aki gondolta, számára gyerekjáték magyarul kiszedni a szövegeket. Debreczeni József proletárokhoz intézett versében a „légy rangosabb” szót tudálékosan így szedte: „légy rongyosabb”. (Hogy milyen szemrehányással illetett emiatt engem a költő, jobb ha nem mondom el.) Máskor az ötéves tervekből „ötéves tetvek” lettek...

*

Harmincöt év után csak kivonatosan emlékeztem az indítás körülményeire. Nem szóltam az elmúlt hosszú időszak számtalan eredményéről, arról a hatásról, amit a jugoszláviai és horvátországi magyarság életére tett. Akad majd talán a Hungarológiai Intézet Munkatársai között olyan, aki kellő szakavatottsággal egyszer majd elemzi ezt az újságot is. Remélem, így lesz...

1988. január